

Ion
BRAD

Nichita Stănescu: Orfeu în Câmpia Dunării

Abstract

Se souvenant son rencontre avec Nichita Stănescu, Ion Brad publie, à la mémoire du poète, des notes, des évocations et des fragments appartenant aux amis de Nichita Stănescu, dédiés au grand artiste. L'article fait, donc, l'éloge d'un grand poète qui s'est dépêché à passer les frontières de l'autre monde, comme un Orphée, laissant son œuvre infinie au patrimoine roumain.

Acesta era titlul spectacolului prin care deschideam stagiunea 1984-85 a Teatrului Nottara, dedicat memoriei lui NICHITA STĂNESCU (1933-1983), la nici un an de la stingerea sa prematură, neașteptată.

Îl cunoșteam de mult, bucuros că debutase tot într-o revistă din Ardeal („Tribuna”, 1957) și că-l ascultasem citindu-și versurile, șocante prin noutatea lor, la Cenaclul „Labiș” de la Uniunea Scriitorilor, în anul 1959. Atunci, i-am dăruit volumul „Cu timpul meu”, a cărui dedicație caldă, elogioasă, am recitit-o, după vreo 40 de ani, la Casa memorială ce-i poartă numele în orașul său natal, Ploiești. Îmi răspunsese apoi și el pe volumul „O viziune a sentimentelor”: „Poetului Ion Brad. Cu profundă prețuire și respect, emoția lui Nichita Stănescu, martie 1964”.

Când împlinise 50 de ani, am publicat în revista „Contemporanul” (1 aprilie 1983) această însemnare, intitulată „Maturitatea poetului”:

Fiindcă nu m-am numărat niciodată printre admiratorii de ocazie și cu atât mai puțin printre imitatorii lui Nichita Stănescu, pot să-i aduc liniștit, în acest moment al maturității lui depline, al maturității poeziei noastre actuale, elogiul cuvenit acestui talent ieșit din comun, acestui plugar în ogoarele cerului sau, mai bine zis, cosmonaut neînfricat, frate cu îngerii și cu son-dorii.

Încă de la reuniunea unui cenaclu literar de acum 25 de ani, când i-am ascultat primele poezii date astfel țării și lumii, am fost șocat și impresionat de harul lui de a produce un aliaj special din cuvintele limbii române, pe care nu-l bănuiam atunci atât de rezistent la încercările fantastice ale cosmonavelor sale poetice, ale trenurilor sale spațiale, ale tuturor acestor mașinării complicate sau uneori uimitor de simple, cu care ne defrișează de un sfert de secol neliniștile, fantezia, inerțiile, comoditatea rigorilor poetice.

Și apoi, cum să nu admiri la acest poet uranic fiorul pe care îl simte și știe să-l exprime la atingerea cu pământul țării, cu istoria ei, cu încărcătura fantastică de sensibilitate și filosofie ce acoperă, ca o a doua scoarță terestră, patria văzută și cea nevăzută a părinților și strămoșilor săi! Cred, sunt convins, că și prin această calitate, prin dimensiunea națională, arta sa a început să străpungă tot mai adânc spațiile dificile și incomode ale poeziei universale, aducându-ne astfel tuturor onoruri și bucurii ce depășesc ființa și persoana poetului.

Îi suntem, deci, îndatorați cu toții și nu putem să-i dorim altceva decât ceea ce i-am fi dorit lui Eminescu și lui Labiș: o viață lungă, în sănătate deplină, pentru a desăvârși o operă infinită în posibilități și care a intrat cu atâta inspirație în patrimoniul poeziei românești.

Îi doream sănătate atunci, cu un gând solar, adus din Grecia, fără să bănuiesc că

acest Orfeu se grăbea, încălcând poruncile zeilor, să treacă dincolo de pragul lumii noastre, oricât de mult îl admiram cu toții — în afara unor cârcotași înnașcuți, fără talent și operă reală.

Am făcut parte din ultima gardă la catafalcul său, în numele Ministerului de Externe, am înghețat lângă țărâna mormântului adânc, așezat în apropierea lui Eminescu și G. Călinescu.

Copleșit, așadar, de aceste „viziuni ale sentimentelor” de admirație colectivă, m-am grăbit să-i dedicăm acel prim spectacol din ciclul „Spectacole de poezie”, continuat cu numele colegilor săi din „Cumințenia pământului”: Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Marin Sorescu.

Caietul-program „Orfeu în Câmpia Dunării” (alcătuit de unul dintre cei mai devotați prieteni, care i-a dedicat evocări și cărți întregi, Gheorghe Tomozei) l-am prefațat cu aceste gânduri:

Spectacolele de poezie încep cu Nichita Stănescu

De ce? ar putea să se întrebe spectatorii, poeții, criticii de poezie sau criticii de teatru, tinerii sau vârstnicii, cei obișnuiți sau neobișnuiți să vadă poezia, nu doar s-o asculte și s-o citească. De ce nu începeți — ar putea continua întrebarea — cu numele unor mari poeți care au fost o punte între veacuri și între vârstele spirituale ale României de azi — numele lui Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, Al. Philippide, dintre cei dispăruți, ne-ar veni imediat pe buze — ori cu cei care, având acum tâmpilele cărunte au pornit să urce, încă tineri, primele din cele 40 de trepte ale libertății noastre pe care le cinstim în acest an jubiliar. Am putea fi întrebați chiar: de ce nu începeți cu cei mai tineri, a căror vârstă și ale căror elanuri se confundă cu Poezia însăși?

Răspunsul nostru este simplu: dacă nu începem cu Eminescu, geniul tutelar al literelor române, trebuie să începem neapărat cu Nichita Stănescu!

Da, fiindcă tocmai într-un an jubiliar, cum este acest 1984, când scoatem în lumină rodnicia materială și spirituală a socialismului românesc, n-am putea fi cu nimic mai convingători, vorbind despre grădina bogată a Poeziei, decât începând orice enumerare cu Nichita Stănescu.

Descendent din Eminescu, el este din stirpea poezilor mari, mai sus pomeniți, iar rolul său de înnoitor s-a văzut încă de la primul volum.

În arta lui s-au concentrat virtuți înnașcute, dar și cultivate anume, prima dintre ele fiind acea omenie profund românească, din care filosofia noastră și-a făcut un țel suprem, pentru Om și pentru Cetate. Toate orizonturile libere ale gândirii s-au deschis acestui căutător în straturile cele mai adânci ale Ființei, ale Logosului, tot ce părea, pentru unul sau altul dintre noi, imposibil, greu de imaginat în granițele Cuvântului, la Nichita Stănescu s-a dovedit posibil prin invenția, atât de modernă, a necuvintelor.

Citită atent — și, sperăm, văzută atent — poezia lui devine într-adevăr un cosmos nemărginit, în care contururile spiritualității naționale se accentuează în mod lucid, savant elaborat, pe fundalul universalității, candidatura sa la premiul Nobel, ca și în cazul lui Blaga, fiind o confirmare deplină a acestei unități valorice.

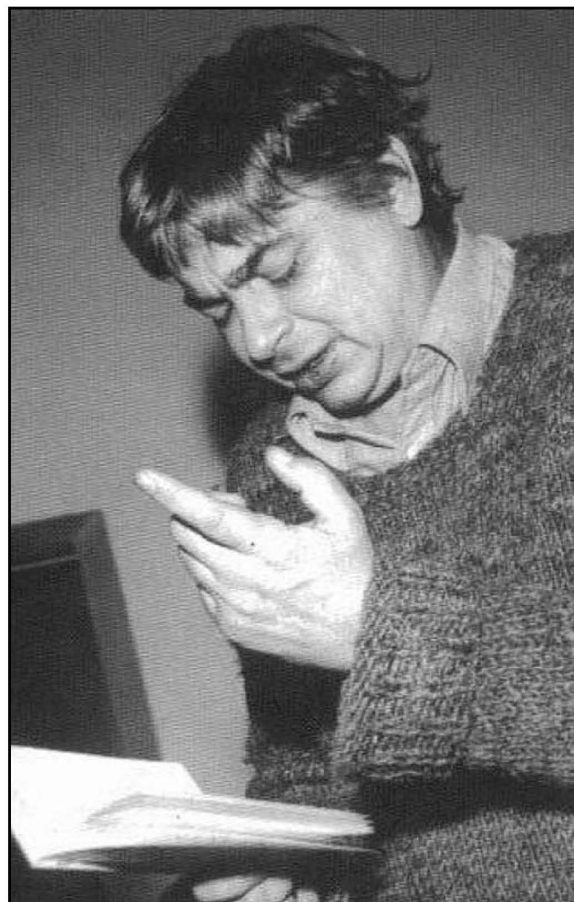
Avem mereu sub ochii noștri uimiți miracolul Facerii, tainele prin care acest Orfeu dunărean obliga pietrele să joace. Și toate acestea, în zile, săptămâni și luni — nu ani! — când încă ne mai aștește privirea tăioasă și blândă a Poetului, când mai simțim respirația lui încă fierbinte, când cuptoarele geniului său se mai aud duduind încă din plin, ca o inimă ce nu vrea să cedeze!...

Lăsăm, deci, criticilor și celorlalți colegi de literatură continuarea interpretărilor, tot mai bogate, ce l-au însoțit pe Nichita Stănescu încă de la debutul său, noi ne luăm doar îndrăzneala de a deschide stăgunile permanente de poezie ale Teatrului Nottara — ce vor fi în mod sigur onorate de toate numele ce-au onorat Poezia acestei țări, ca și de noile talente ce-i vor spori zestrea — cu poetul de geniu al socialismului românesc.

Știam atunci, cum sunt conștient și acum, că expresia finală a textului meu nu forța un adevăr — așa-i spuneam cu toții aceluși timp în care se formase și afirmase Nichita Stănescu, autor și al unor volume ca „Un pământ numit România” și „Roșu vertical”, dar era menită și să facă mai ușoară trecerea spectacolului printre furcile caudine ale cenzurii, reînviată și reactivată amenințător în acei ani, când „măreția frigului” ne apăsa nu doar trupurile.

De altfel, Nichita nu era omul care să se ascundă după deget, să nu-și mărturisească deschis ideile, cum o făcuse și în interviul radiofonic acordat lui Victor Crăciun (un alt mare admirator al său), unde întâlnim astfel de păreri:

Scriitorul de astăzi, adică din 1971, are în fața sa un cu totul alt public decât poetul, să zicem, de la sfârșitul războiului — scriitorul de la sfârșitul războiului. O muncă imensă, educativă, care a fost făcută cu consecvență de către Partidul nostru a făcut ca să ne aflăm în fața unei clase muncitoare cu mult mai instruită, cu mult mai cultivată, dar și o clasă muncitoare mult mai exigentă față de valorile culturale care i se oferă. Am mai spus în câteva rânduri că în genere cititorul de astăzi este un cititor mult mai exigent față de cititorul din 1945, de aceea și scriitorul este obligat prin funcția sa și socială și estetică să ofere cititorilor săi producții cu mult mai profunde, cu mult mai nuanțate, știind că

cititorul de astăzi refuză așa-zisa poezie lozincardă, așa zisa poezie festivistă. El cere o adevărată poezie de idei, o adevărată poezie de probleme care să răspundă vieții sale, idealurilor sale și aspirațiilor sale de frumos. Fără doar și poate scriitorii au un rol foarte important în societatea socialistă, rolul lor este de a educa educându-se [...]

Nu există o adevărată poezie, nu există o poezie reală, o poezie care să comunice, dacă ea se plasează în afara timpului epocii sale. Noi știm și înțelegem că poetul trebuie să exprime tot ceea ce este mai frumos, tot ceea ce este mai nobil, ca gândire și ca simțire în poporul său. De altfel, o mai veche credință a mea pe care îmi permit să o repet și acum este că adevăratul scriitor nu își aparține sieși și că aparține poporului său, că adevăratul scriitor trebuie să reprezinte tot ceea ce este mai frumos în poporul său, că sentimentele nu pot fi inventate, că el trebuie să preia sentimentele care există în poporul său în latura lor cea mai înaintată, cea mai plină de vis, cea mai frumoasă.

Oricât au dorit și doresc cârtitorii și detractorii lui Nichita să-i scoată pe nas asemenea idei fundamentale — credința că poezia adevărată vine și trebuie să se întoarcă la popor — nu vor reuși să explice altfel marea lui popularitate din timpul vieții, prelungită până azi, când vremurile vechi sunt socotite „ilegale”, întru totul „criminale”.

În mica monografie a „Caietului-program” am reprodus și prima, și ultima poezie a lui Nichita Stănescu:

*Într-o zi cam pe la prânz
Într-o zi cam pe la prânz,
Gheorghiu mergea cu-n mânz
Cum mergea cu mânz-agale
Îi ieși un hoț în cale
Hoțul fiind bandit din fire
Îi luă mânzu cu grăbire
Gheorghiu rămas cu buza umflată
că n-a avut cu el o bătă lată
pe bandit să-l bată.*

1940

Către...
*Să ningă peste noi cu miei, doar astăzi
Să ningă inima din noi
Noi niciodată nu am fost noroi
O spun și miei care ning pe noi
O, dulce, mult prea dulce tu, fecioară,
Care mi l-ai făcut pe Iezus chiar din flori
Ce zici că ning mieii peste noi
Ce zici că ning mieii peste seară
Și pe zăpadă că noi ningem amândoi...*

Cu un an înaintea morții sale, anticipând parcă vecinătatea subpământeană cu G. Călinescu, de la Cimitirul Bellu, Nichita Stănescu își amplifică și limpeză opiniile despre rosturile poeziei și literaturii naționale, tot într-un interviu radiofonic cu Victor Crăciun, reprodus în mica antologie a Teatrului Nottara:

Reporter: *Vom vorbi, în alte emisiuni, despre poezia contemporană — ceea ce am mai făcut și cu alte prilejuri. Astăzi însă, să ne ocupăm de Istoria literaturii române de la origini până azi de G. Călinescu. Opera din 1941, reeditată, cum se cuvine, în acest an de Editura Minerva.*

Nichita: *Despre Istoria literaturii lui George Călinescu nu putem vorbi decât cu emoție în glas și nu putem vorbi „ex abrupto”, de aceea, vă rog să-mi îngăduiți să vorbesc mai pe ocolite.*

Reporter: *Cum dorești...*

Nichita: *Una dintre întrebările obsedante care mi s-au pus de către reporterii iugoslavi repeta o frază spusă de distinsul poet din RF Germania, Hans Magnus Enzensberger, și anume aceea că poezia nu are pașaport, la care am răspuns că asta este părerea lui Hans Magnus Enzensberger. Poezia nu călătorește. Poezia tocmai de aceea nu călătorește, pentru că ea reprezintă spiritualitatea unui neam, ea este starea cea mai pe loc a unei națiuni, a unei republici frumoase și minunate cum este a noastră, Republica Socialistă România. A, poezia poate săruta cu dragoste piatra de hotar dintre două națiuni, dar o sărută stând locului. Tocmai de aceea ea este frumoasă și magnifică. Într-adevăr, poezia n-are nevoie de pașaport, poezia are nevoie de munți, bunăoară, poezia noastră, legitimitatea ei constă în aceea a măreției plaiurilor noastre, iar plaiurile noastre nu sunt puse pe roți.*

Una dintre îndreptățirile majore ale culturii noastre este și Istoria literaturii române a lui George Călinescu pe care o considerăm ca pe o casă a scriitorilor români. Edificiul acestei cărți, clădit din cuvinte, acoperă și găzduiește în el sufletele scriitorilor, cei petrecuți pe aceste țărâ-muri, chiar dacă nu într-o totală găzduire, într-o majoritară găzduire. Chiar dacă nu într-o cu totul înțeleaptă judecată, într-o majoritară judecată. De ce credeți că noi toți, cei mai tineri sau cei de după George Călinescu îl iubim pe domnia-sa? Îl iubim din pricina faptului că ne-a dat o imagine nu a scripturii moarte, ci a cântecului celor scrise într-o interpretare întrucâtva subiectivă, dar atât de dulce subiectivitate a gustului său critic, încât ea aproape că se potrivește cu subiectivitatea noastră ulterioară. Să nu uităm că George Călinescu este unul dintre cei mai de seamă prozatori pe care i-a avut vreodată țara noastră. Să nu uităm că Enigma Otiliei, că Bietul Ioanide, că Scrinul negru sunt romane de căpătâi ale istoriei prozei românești și ale mișcării prozei noastre către o fundamentare, către o cunoaștere mai profundă a tipologiei insului trecător pe aceste țărâ-muri și înscris în

magica și minunata limbă română. Nemai-punând în seamă că, poet așa-zis „amator” fiind, poet strălucit s-a arătat a fi, deci avea toate datele și toate instrumentele de măsură ale aceluia corăbier care descoperă pământul. Pe pământ fiind a redescoperit încă o dată pământul. Pe cuvânt fiind, a redescoperit încă o dată cuvântul. În spirit fiind, a redescoperit și a fundamentat încă o dată spiritul literaturii române, lucru pe care noi cu toții îl omagiem și unii dintre noi suntem de tot mândri că l-am putut contempla cu ochii, iar în ceea ce mă privește, că în ultimul an al vieții sale de profesor universitar, i-am putut auzi, el fiindă vie fiind, eu fiindă vie fiind, vocea, glasul, înțelepciunea și îngerul.

Nu te mira iubite ascultător al vocii mele de acum, că spun cuvinte care-ți pot părea înțelepte sau mari. Personalitatea unui om mare stârnește personalitate. Versul lui Eminescu stârnește vers. Versul lui Arghezi stârnește vers. Proza marelui nostru Rebreanu stârnește proză. Proza lui Marin Preda stârnește proză. Poezia lui Lucian Blaga stârnește poezie, iar a lui Bacovia înalță un nepieritor monument de limbă sensibilității postume eminesciene. Deci mă întorc și zic: odinioară treceam pe Calea Victoriei pe care mai odinioară încă strămoșii noștri o numeau Podul Mogoșoaiei, și în fața instituției principale a culturii române „Academia Română”, marele artist care a fost și marea conștiință ce rămâne pentru noi toți George Călinescu, obosit și în frac, ieșise pe trotuar să respire. Cu o batistă învolburat de albă își ștergea gura sa înroșită de sânge. Suferea de o boală necruțătoare. Boala lui a fost a trupului lui, niciodată a spiritului lui. Se odihnea o clipă ca să reintre leonin cum era, ca un leu, în mijlocul verbului academic și să intre ca un adevărat cetățean în toiuul substantivului românesc. Suntem cu mult prea aproape, cu mult prea aproape (e bine că am spus prea aproape) pe lângă pleoapele fără de priviri cum ar spune Eminescu, parafrazându-l, de această prezență fascinantă; ca dovadă că alături de Eminescu care nu trece zi de zi să nu-l pomenim cu un prilej sau cu altul, ca pe o prezență vie, nu trec aproape ore de ore sau zi de zi să nu amintim de prezența lui George Călinescu printre noi, semn că el este mai viu ca spirit decât mulți dintre amoriții de noi care încă nu am învățat să fim proaspeți, deschiși și dăruiți întru totul spiritualității țării noastre.

Mă și mir că unora dintre noi le e rușine să spună țării pe față că o iubesc, le e rușine spiritului să-i spună că-l divinizează și se tem de păsările care zboară și să le spună că ele zboară... Acest tom masiv călinescian, numit Istoria literaturii române de la începuturi până azi, e vorba de „azilul” etern al lui, poposește cu drag în casele noastre ca și cum în casa noastră pieritoare ne-ar veni ca invitat de cinste un oaspete: o casă eternă.

La aniversarea celor 50 de ani, asaltat de admiratori/admiratoare și critici, Nichita își dezvăluia din nou gândurile și marea lui sensibilitate față de limba română într-o convorbire cu distinsul critic și istoric literar de la „Scânteia”, C. Stănescu:

— Care sunt, după opinia dumneavoastră, îndatoririle scriitorului român față de limba română, lumea românească, societatea de astăzi?

— Limba română este cel mai mare tezaur pe care îl are poporul, ea definește poporul român, ea este România, ea este casa sentimentelor tuturor fiilor patriei, ea este launtru aripei visurilor noastre de mai bine și de pace. Îndatoririle scriitorului față de limbă și de societate sunt totale, până la identificarea lui cu limba română și a spiritualității lui cu sensul suprem al spiritualității societății românești contemporane. Dar scriitorul are în primul rând îndatoriri față de cititorii lui cei mai apropiați, contemporani ai săi. Orice scriitor începe prin a-și spune propria sa viață prin cuvinte. Dacă el este cinstit cu sine însuși, neapărat este cinstit cu toți ceilalți. La un moment dat, prin maturizare, un scriitor autentic, într-un fel sau altul, își va da seama că scopul scrisului nu este perfecționarea cuvântului, ci mesajul pe care îl poartă cuvântul. Asta este secunda în care scriitorul devine scriitor. Biografia ta personală trebuie să devină impersonală și cât mai larg coincidentă cu biografia cititorului. Coincidența cu cititorul la început este coincidența alergătorului mort tragic după Maraton anunțând grecilor victoria asupra persilor. Dante, genialul poet al lumii, a atins o coincidență de mesaj până în vremea noastră. Scriitorul care nu face un înțeles crescător și luminos în cititor și-a făcut numai jumătate din datoria lui. Arta, prin

exemplul personal, sau prin amintirea altor exemple trebuie să educe și să înalțe. Scriitorul de azi divulgă și respinge, în numele oamenilor, tragicul cu care este contemporan cel puțin prin Hiroshima. Scriitorul de azi este tot una cu cititorul de azi, noi toți avem un unic ideal.

— Acceptând ideea că opera literară este, într-un chip specific, oglinda lumii, cum se oglindește scriitorul de azi în ochii lumii pentru care scrie?

— Cea mai mare grijă care s-a acordat vreodată în istoria lumii unui scriitor s-a petrecut numai în statele cu orânduire socialistă. Trebuie să o spunem răspicat că în statul nostru, în fine, scriitorul și-a dobândit statutul meritat, de mare libertate și răspundere patriotică: dreptul la scris, considerat ca o muncă nobilă pentru înălțarea patriei.

— Unii își pun întrebarea: mai este necesară astăzi poezia patriotică? Dumneavoastră ce credeți?

— Atâta vreme cât avem patrie poezia patriotică este la ea acasă. Vai de cei care n-au patrie! Cred că dorința lor de poezie patriotică este atât de mistuitoare cum nu se poate imagina. Noi avem o patrie pe care o cântăm în toate ale ei. Acest fapt dă libertate profundă dragostei de a fi îndrăgostită, dar, în același timp, dă dreptul și obligația poeziei noastre să scrie liber despre zborul vulturului, despre ochiul mamei, despre cea mai gânditoare mână a omului, mâna muncitorului. Când idealul este îndeplinit, ar părea că poezia patriotică și-a pierdut rolul, dar amintirea idealului de pe vremea când era neîmplinit dă măreție actuală poeziei patriotice: și astăzi ne cutremură frumusețea versurilor lui Goga, deși idealul spre care ele tindeau s-a împlinit. Însă astăzi avem atâtea și atâtea de cântat, atâtea frumuseți de slăvit în patria noastră a tuturor!

— Un scriitor, drag inimii dumneavoastră scrie de mai mulți ani o „Carte cu prieteni”. Ce părere aveți despre prietenia literară?

— Despre prietenia literară nu am nici o părere. Părere am numai despre prietenia umană. Orice prietenie literară este mai întâi o prietenie umană. Dacă din întâmplare cei doi prieteni sunt de aceeași profesiune, atunci ar putea să se numească prietenie literară, prietenie

inginerească ș.a.m.d. N-are importanță profesiunea. Faptul că eu sunt bun prieten cu Gheorghe Tomozei, bunăoară, e treaba noastră de o viață, pentru că felul nostru de a scrie nu e prieten unul cu altul. Într-adevăr, ideile împrietenesc oamenii, după cum pot să-i și despartă. Prietenia nu înscamnă niciodată o excesivă toleranță reciprocă. Când ea se produce, prietenia denumeste o solidaritate semantică (adică a înțelesului), iar nu una epidermică.

— Ce să credem despre un scriitor de valoare dumneavoastră care, la vârsta de cincizeci de ani, scrie împreună cu un tânăr de nici treizeci de ani o carte atât de neobișnuită, de incitantă: „Antimetafizica”? Ce este de fapt această lucrare: un jurnal de memorii?

— Nu, nu este o carte de memorii. Însoțirea mea scriitoricească cu talentatul poet Aurelian Titu Dumitrescu pentru mine semnifică nu epigonism, ci continuitate literară. S-ar putea să mă înșel eu, dar nu vă întrebați că el s-ar putea înșela cu mine? Ne-am gândit să distrugem ideea de „găști” literare care este atât de pernicioasă pentru spiritualitatea literaturii române. „Antimetafizica” vrea să fie un gen nou literar, un roman pe viu al cărui simbol este solidaritatea dintre generații, al cărei mesaj este de natură profund umanistă. Ne adresăm celei mai tinere generații oferindu-i nu durerile noastre personale, ci bucuria noastră impersonală. Este o treabă care ține de morala scrisului. Educăm — în măsura în care suntem în stare, în spiritul creativ, liber, al comunismului ca ideal, al romantismului socialist — cea mai tânără generație și, cum spunea un profesor: ca să convingi trebuie să crezi în ceea ce spui.

Încă de la debutul său și până în ziua de azi nu a existat niciun critic și istoric literar cât de cât înzestrat care să nu se fi pronunțat în legătură cu opera lui Nichita Stănescu. De aceea, nu voi reproduce aici decât un citat din bogatele studii pe care i le-a dedicat colegul său de liceu ploieștean și prieten adevărat, Eugen Simion, editorul lui Nichita în colecția totală de „Opere fundamentale”:

Cu Nichita Stănescu apare în literatura română nu numai un mod original de a scrie poezie, dar și un mod special de a fi poet. El este

(trebuie, vai, să mă corectez, și să pun, începând de aici înainte, când va fi vorba de el, verbele la trecut!), el a fost timp de două decenii simbolul superb al poetului tânăr, imaginea triumfătoare a revanșei poeziei. A tras după el o generație extraordinară de scriitori și împreună cu ei a contribuit la renașterea literaturii noastre în anii '60. Poezia română redescoperă prin el și prin tinerii de atunci lirismul și reînvață să vorbească la persoana întâi singular. Nichita Stănescu a inventat un limbaj poetic care este numai al lui și care, după experiența argheziană, este, probabil, descoperirea cea mai importantă în sfera liricii noastre. O limbă îngerească în care cuvintele se leagă între ele după regulile unei gramatici inedite. Se juca adesea cu vorbele, le risipea ca un prinț de orient, dar în jocurile și în risipele lui străpunge fulgerul unei idei poetice nemaiîntâlnite, explodează o metaforă de o rară, provocantă originalitate.

Ar merita, desigur, citate speciale, de la Paul Georgescu, primul critic care l-a pus în lumină pe Nichita Stănescu, D. Micu și N. Manolescu, care l-au inclus în vol. *Literatura română de azi* (1965), până la mai tinerii Alex. Ștefănescu și Al. Condeescu, care l-au editat

și i-au permanentizat memoria. Dar, din lipsă de spațiu, mă voi mărgini să reproduc aici câteva păreri ale unor poeți din generația sa, favorizată de istorie și binecuvântată de harurile divine.

Mai întâi, Cezar Baltag (1932-1997), umăr la umăr cu Nichita încă de la începuturi:

Viteza de „elaborare” a gândului poetic la Nichita Stănescu era instantanee, fulgerătoare. Poate de aceea, în ultima vreme, devenise „lent vorbitor”. Pentru poetul care ajunsese să scrie aproape vorbind, cuvintele încercau să mai domolească galopul ideilor, pentru a le putea stăpâni. Nichita nu era ceea ce se cheamă un poet „spontan”, dar, așa cum am spus, viteza de elaborare a ideilor sale era aproape instantanee; de aceea putea să „șamanizeze” în orice loc, chiar și în lipsa colii albe și a mesei de scris. Cei care nu l-au cunoscut nu vor avea cum să-și închipuie cum un om putea rosti pur și simplu poeme atât de extraordinare.

Masiv, neliniștit, inspirat, convingător, îmi apare Adrian Păunescu în dialogul cu Aurelian Titu Dumitrescu, autorul cărții *Nichita Stănescu — atâta cât îl mai știm noi*, martie 1989:

Între Nichita și mine a fost o diferență de zece ani, care s-a păstrat. Și se păstrează. Și în moarte, Nichita continuă să meargă spre vârstele de sus. Cu toate astea, am fost foarte apropiat de el și l-am iubit, iar el m-a îngăduit lângă el în perioada tulburului de etern, perioadă pe care am și denunțat-o într-o poezie a mea, „Turburele de etern”, o perioadă pe care bănașenii ar denumi-o rampaș, o perioadă de opțiuni confuze, când oamenii în genere sunt greu de suportat, iar poezii cu atât mai greu de suportat. Nichita a fost însă foarte generos, de altfel mai generos decât oricare dintre noi, și s-a înconjurat întotdeauna de oameni complicați, de oameni care l-au complicat și pe el și i-au pus mereu probleme. Chiar când n-am mai fost lângă el, am contemplat cu satisfacție acest mod al lui de a se înconjura de oameni foarte complicați și tulburi. Tulburi în cel mai bun sens, adică oameni tulburi din care ies monumentele, nu acei oameni tulburi din care ies la un moment dat schelete. Nichita, așadar, în perioada când eu locuiam în Bulevardul Metalurgiei din București, într-un apartament de două camere, era îndrăgostit de frumoasa lui iubită, căreia i-a dictat câteva din cele „11 elegii”, fugise cu ea, ca să zic așa, era una din numeroasele lui nebunii — aceasta a fost însă și o nebunie de durată — și bineînțeles că fugiseră nicăieri. N-aveau unde să stea. Nichita venea câteodată la noi, la Constanța și la mine, și în perioada când stăteam într-o casă de pământ, într-o cameră de pământ, în strada Drumul Găzarului. Strada a dispărut în felul în care o cunoșteam noi, odată cu găzarul și odată cu petrolul, gazul care venea spre București. Ei bine, atunci ne-am jucat noi cu pământ, Nichita și cu mine. Constanța a evocat într-un foarte frumos poem-articol această nebunie pe care noi am trăit-o într-o primăvară când ne-am îngropat cu pământ, cine moare primul, nu mai țin minte bine. De altfel, este psihologia pe care v-o semnalez a tuturor eroilor unei povești care țin mult mai puțin minte povestea lor decât o țin minte cei care o contemplă. Implicat fiind în răvășeala aceea de pământ cu care ne îngropam unul pe altul, nu mai țin minte și poate Constanța își aduce aminte exact acel joc de-a moartea și de-a pământul, pe care îl realizăm la o poruncă divină, pentru că nu-l scenarizăm întru nimic. Deci, Nichita avea obiceiul să vină pe la noi, uneori scriam împreună, de

exemplu, el a scris câteva elegii în casa noastră, în camera noastră din Drumul Găzarului și chiar am să vă spun că elegia cea mai fantastică dintre toate, aceea care se încheie cu — reia versul lui Eminescu — „maestrul, ah, e nebun”... „Elegia a zecea”. A fost scrisă la o masă mărunță de țară și eu am scris în noaptea aceea poezia „Viața de excepții” și poezia „A fi într-o pasăre”. Era un om disponibil Nichita, era un om cu podurile aruncate către lume și, deci, am cultivat împreună o prietenie în căsuța aceea din Drumul Găzarului, apoi în Bulevardul Metalurgiei, cum vă spuneam, unde s-a mutat pentru câteva luni cu iubita lui. Bineînțeles că atunci ne certam tot timpul. Eu stăteam în camera din fund și treceam pe la ei, vedeam așa, două șomoioage, unul blond, Nichita, și unul brunet, ea, și atunci Nichita i-a inventat poetei o lume copilăroasă și fantastă, cu bobinocarii și așa mai departe, el i-a inventat-o în perioada aceea și apoi ea a scris, ca o bobinocară adevărată, povestea bobinocarilor. Și eram tot timpul împreună, mergeam la restaurant, mergeam la câte un concert, mergeam la câte o festivitate literară. Am fost la o manifestare, cu numărul 100, a cenaclului „Labiș”, condus de Eugen Barbu, cenaclu care a avut un rol în lansarea poeziei adevărate pe piața valorilor românești. Acolo am citit noi poezii și Ioan Alexandru a avut un succes mai mare ca noi. Nichita a citit una din elegii, cred că a zecea de care spuneam, dar a citit Alexandru, din „Infernul discutabil” sau de după „Infernul discutabil”, una din poeziile acestea existențialiste nemaipomenite, și a avut un succes uriaș. Hai, că noi ne-am mai retransat, că eram mai abstracționiști, dar Sorescu care avea succes! Nu știu dacă n-a citit cumva Alexandru poezia aceea a lui, „Oedip”, ceva nemaipomenit... Și am plecat cu Nichita Stănescu pe jos de la Casa Scriitorilor până în Berceni, 15 kilometri cred, și eram foarte indignați. Noi eram de fapt amărâți că avusesse Alexandru succesul cel mai mare, dar vorbeam de alte chestii. Am rămas o vreme în această casă din Metalurgiei, o împărțeam frățeste, și l-am găzduit cu dragoste pe Nichita. Am văzut că toată lumea evocă momente când Nichita a fost la toată lumea. Aici, unde a stat câteva luni, nu țin minte nimeni să fi stat. Adică a stat o noapte la unul, o noapte la altul, o săptămână la unul, o săptămână la altul, dar aici a stat câteva

luni, a stat, cum să spun, ca gospodarul, își aducea șlibovița, care începuse să-i placă, aducea niște mâncărică, găsea tot felul de cârnăciori din import, din Ungaria, aducea — nu știu de unde găsea el — numai lucruri scumpe. Avea o vocație de a se băga în lucruri scumpe pe care, dacă n-ar fi făcut un efort așa de mare, le-ar fi găsit, firește, și la preț normal, dar le găsea întotdeauna la preț de speculă. Găsea tot felul de creveți asiatici — veniseră cred că pentru prima oară — bineînțeles că ne-a fost rău toată noaptea după ce am mâncat creveți, dar îi adusesse Nichita, nu puteam să-i refuzăm, eu simțeam că locuiesc cu un clasic, nu puteam să-i calc în picioare opțiunile. A fost o experiență extraordinară, l-am iubit și m-a iubit și n-am considerat că trebuie să lăsăm mărturie, pentru că prietenia e o prietenie atât de puternică, încât nu-și mai cere restul. Nu cere adevărul! Vedeți, e ca și cum ai trăi o noapte pe Lună, și s-ar părea că toată viața ai trăit pe Lună și nu te gândești să iei și niște pietre în buzunar, să te creadă ceilalți. Ce mărturie să aduc eu despre Nichita decât propriul meu suflet în care el, Nichita, este pentru totdeauna?

Mai pe larg, cum merită, celălalt „luceafăr” al poeziei, teatrului și eseisticii românești, Marin Sorescu:

**Un magnat al poeziei și magna sa
Nichita Stănescu, ouă și sfere**
Fragmente

Poet important al generației lui Nicolae Labiș, de fapt al tuturor generațiilor și al literaturii române, de numele lui Nichita Stănescu se leagă un zmeu cu zbârnâitoare, înălțat de-un copil năstrușnic și norocos sus în slavă, și care fâlfâie, mare, câteva poezii din cartea de cetire. Lirica sa, poroasă ca un burete, a absorbit dezinvolt numeroase influențe, cu imparțialitatea albinei care adună mierea de peste tot, de pre toată floarea. La rândul-i, tentantă și volatilă, a influențat numeroși condeieri, autori originali prin contaminare. [...] Domeniul său liric s-a delimitat prin anii '60, când delimitarea se făcea mai ușor: față de o poezie compromisă de convenționalism și retorism, Nichita Stănescu propunea o fâlfâire superbă de aripi de adolescent curat. Atunci numai că n-a zburat. De o parte poezia română avea „angajare” mai scorțoasă, mai făcută, mai exterioară, de alta o

pleiadă de suflete care se ofereau generos, vedeai prin ele și le acceptai cu plinuri și goluri. Această ieșire la luptă cu pieptul gol a fost și tăria liricii sale. Peste câțiva ani doar, atitudinile poetice serioase s-au înmulțit și apele lui revărsate au trebuit să se retragă pe un teritoriu ferm, dar mai îngust. Se poate spune că o concurență reală și loială a ținut trează pana poetului, cu toată tămâierea adormitoare a criticii.

Rezistentă la început, aceasta a abdicat apoi de la orice control, n-a mai făcut nici o încercare de a valorifica lucid o experiență atât de interesantă. O critică depășită de fenomen. [...]

Caz unic în literatura română: timp de aproape două decenii nu s-a mai pomenit un poet care să fie scăldat ca-n povești numai în lapte dulce (pe care, de fapt, Nichita nici nu-l înghite). Pe buzele exegeților reușiți n-a fost atâta vreme decât miere. Ca dintr-un corn al abundenței Nichita Stănescu a produs periodic valuri de suav, de „a”, de „ă”, „vertebre”, „omoplați”, ptolemei, cuvinte și „necuvinte”, fie „în dulcele stil clasic”, fie vărsate. Și critica la rândul-i a contrabotezat valurile cu sirop, cum spuneam, în dulcele stil modern. A fost comparat cu toți poeții mari ai omenirii, luați alfabetic și pe sărite. Au existat, e drept, și cârteli. [...] Manolescu, de curând, este primul dintre criticii serioși care acuză o sterpezie (Nițescu, Grigurcu, ca să numim câțiva „detractori”, rămân simpli amatori, în afara gardului, se uită printre uluci, la leopard, și nu-l văd și nu le place). [...]

Epica magna este al doilea titlu latinesc al lui Nichita Stănescu după Laus Ptolemaei. Foia de gardă — remarcabil gândită de grafician. Dăm apoi peste o explicație a începutului, ca nu cumva să intrăm în poezie prea brusc: „Aici începe Epica magna o iliadă de Nichita Stănescu însoțită de mai multe desene de Sorin Dumitrescu”. Cuvântul „iliadă” intrigă. E un truc romantic și nevinovat.

O caracteristică a versului lui Nichita Stănescu este că el nu poate fi reținut, n-are „conținut”, e, prin urmare, liric prin excelență, lipsit de orice urmă de epică. El traduce în limbaj metaforic o stare a sentimentelor, e clopoțelul de la gâtul senzațiilor și nu poți nara în nici un fel cum face el cling-cling. Această „puritate” a constituit și punctul forte al poeziei sale, oarecum atemporală și senină. Poetul vrea acum — și

probabil că mereu a tânjit, cum dorim toți să ne eliberăm de carcassele noastre omologate — să fie epopeic. Își fixează dorința sa de epopee la civilizația gentilică greacă. E o năzuință mai generală, stimulată de un virus, ca să zicem așa, al epopeii. Deci Nichita Stănescu nu că și-ar neînțelege structura intimă, iarba fiarelor, darul său — dar în mod deliberat și ca un copil vrea și el aceasta, vrea și el aceea. Epicizarea liricului este, cum spuneam și altă dată, una dintre cele mai importante cuceriri ale poeziei din ultimele decenii. Dar acest proces nu reușește decât unor anumite structuri. Să vedem cum realizează Nichita Stănescu epicul: „Brusc, pasărea a murit în zbor; / ca o pupilă piezișă taie un nor, / Șterge cu aripa flască / steaua verde gata să nască. / Suna murdar și greoi, / prin aripa ei, aerul a noroi. / Cade din ce în ce mai încet / spre secret”. (A muri în zbor). „Nimic mai ambiguu decât linia dreaptă, / nimic mai dureros decât nunta / ...și mai străin decât sărbătorile / anului nou / nimic nu este, // Nimic mai liber decât somnul, / nimic mai salvator decât oboseala/ și decât adolescenții cei doi / pe care ieri i-am văzut sărutându-se, / nimic mai din trecut nu este... /

Nimic mai statornic decât aerul / și nimic mai invizibil decât el.” (Oratoriu). Și într-un caz, și în celălalt avem de-a face cu niște constatări, unde nu există un miez faptic, ci doar vibrația unor păreri generate, evident, de o realitate care însă s-a îndepărtat, se află în subtext. Poeziile, de altfel remarcabile, îți comunică un sentiment. În foarte multe cazuri intenția epică rămâne la nivelul titlului: Oedip soldat, Amintiri de când eram piatră, A pierde tot ce se poate pierde, Cățărarea pe o rază, existând o mare discrepanță între numele poeziei și poezia însăși. Aici se vede cum talentul de joacă intențiile didactice ale autorului, care, ca un adevărat poet, una spune și alta face. Cred că autorul confundă mișcarea cu acțiunea. În această carte întâlnim într-adevăr foarte multe versuri pline de mișcare, de plasticitate: „Un vultur prăbușit într-un om”, iată o frumoasă intuiție, a cărei curbă aproape că se și vede, pentru spiritele ingineresti, care cer diagrame, vectori și tangente. Și versul în care intră această idee poetică, înfășurată-n vultur, se învulturește. Din păcate nu stă prea mult vulturul intrat în poem. Ca un ulcior nears bine, își cheltuie prea repede

conținutul și-l transpiră prin pori. Foarte frumoase, extraordinare uneori intuiții întâlnim la începutul versului. Dar, până să-l termini, vezi că s-au evaporat. Pe unde au dispărut? „M-a izbit vulturul prăbușindu-mi-se pe umăr, / Clonțul lui mi-a luat aerul din plămâni, — / treaz fiind încă, m-am trezit / cu lăuntru meu plin de zburătoarele cerului. // Ferească-mă, să stea și cerul cu stele în mine. / Prea puțină mi-e viața, încât / dau liber vederii și razei ei / dau liber.” (Prăbușirea unui vultur, într-un om). Poetul se lasă dus de cuvânt, de silabă, de literă chiar. Cele mai multe poeme sunt de domeniul plasticizării unei abstracțiuni, cum ar fi, de exemplu, ideea de viteză: „Alergam atât de repede încât / mi-a rămas un ochi în urmă / care singur m-a văzut / cum mă subțiam, — / dungă mai întâi, linie apoi... / Nobil vid străbătând nimicul, / rapidă parte neexistândă / traversând moartea.” (Finish). Dramele lui sunt pierderea auzului, văzului, mirosului care rămân în urmă, dispar etc. Văicăreală ca la capul podului! Această calicie senzorială, simțită ca o tragedie a eului, este, bineînțeles, de natură profund artistică. Neînțepenirea este una din condițiile discursului liric, ce trebuie să fie fluid și să nu te poți scălda de două ori în aceleași unde. Și cu contracondiția ca acțiunea să aibă acoperirea trăirii, să nu-și rarefieze de tot substanța. Căldura care dilată versurile lui Nichita Stănescu nu e magmatică, nu vine din pământ, este celestă, „din steaua Venus”. Această căldură se cere adică „rece”: „Orice gest e mai frumos decât o statuie, / orice gând de alb / duce în brațe un fulg uriaș de zăpadă. // Și dacă auzul s-a pierdut într-un lătrat de câini, / și dacă vederea s-a oprit în steaua Venus, // și dacă codrii negri bat în geam, / și dacă mi-ești departe, / ningi tu, ningi tu, ningi tu...”, (Colinda colindelor).

Reminiscențele eminesciene de mai sus au o intenție melodică. Sigur că da, facem vocalize cu clasici! Mai departe însă, melopeea negăsindu-și leagănul sau găsindu-și-l gol, se transformă într-o adevărată beție de cuvinte: „și dacă un albastru cer / se scurge din morminte / și se prefăce și se duce / spre deltele mai suse, / mai smulse, / mai foarte alte animale, / mai foarte alte plante / Și dacă legea stelei fixe oprește cu fința ei / saltul de doi, zoârlit spre trei / al unui unu”. Acesta este, să mi se ierte, Nenichita! [...]

Versurile sunt umplute cu aer, ca oasele de

pasăre. Ce m-a mâhnit întotdeauna în aceste poeme a fost lipsa durerii. Orice poet are o piatră pe inimă, a cărei greutate, aproape fizică, transpare, din când în când măcar. Autorul Alfei reușește să-și ridice creația într-o zonă eterică, unde totul este parcă sub vraja unei puternice anestezii. Pot reveni cât de des cuvintele „jale”, „tânguire”, „vai”, „oh”, dar nu au greutate, acoperire în durerea fizică. Ele vin și se duc din inerție. Nefiind expresia unei realități, de multe ori par folosite anapoda. În sensul acesta, Nichita Stănescu este un poet fericit. A creat opere sale regimul miraculos al formării viselor, structura fantasmagorică a curgerii norilor.

În ce privește meșteșugul mereu insuficient analizat prin care acest neîntrecut faur reușește să necuvânteze, mai amintim tehnica alunecării la ceva misterios: „am simțit prezența neliniștitoare a aripei”. Aripa poate să fie un gând metafizic, poate să fie „fulgerul”, poate să fie „frigul”, poate să fie orice, în afară de aripă. Are poate mai mulți îngeri Nichita Stănescu decât Ion Alexandru și aripa poate să fie a unuia, te gândești. Nu, pentru că citești imediat: „îngerul este chiar zidul casei / zidul cel mare tăiat la mijloc de o fereastră”. Deci, ca și când ar bănuși intenția ta de a gândi comod, poetul îndepărtează asocierea posibilă. Meditând nuanțat prin metaforă, el surprinde câteva drame ale cunoașterii: „Orice azoârlire nu are direcție”, „orice lepădare e statică”. Absolutul este căutat cu predilecție de poeți (și uneori de critici). Privite așa de sus, toate lucrurile se relativizează. Și orice propoziție din științele exacte, chimie, geometrie etc., puțin mișcată, este aptă de a deveni metaforă. Am pomenit pasiunea autorului pentru linie, pe care o definește foarte frumos: „Și toate acestea se întâmplă / pre când roata numai o spiță avea / și nu roată se numea / ci linie se numea.” (Roata cu o singură spiță). Dar inspirația lui Nichita Stănescu este îndrăgostită de sfere. Și de ovale: „Alungiților pe verticală / l-ați uitat pe împărat. / El se duse de-a-nălțare pe ovală / harta marelui regat” (Cutumă). Există și în Epica magna poeme excelente. Dar cartea suferă de un viciu al nefinisării. După nonsensurile nepoetice (există și nonsensuri poetice), vin de-a-nălțare și pe jos teribilismele, care îi stau bine adolescentului, dar nu-l mai prind pe clasic. [...]

S-ar putea ca unele versuri pe care Nicolae Manolescu le-a contabilizat la intrări în patri-moniul, eu să le fi trecut la „ieșiri”. Pozitivele unora sunt negativele altora. Se mai întâmplă. Adevărul este că nouă cartea ne-a plăcut și am mâncat-o pe jumătate.

Așa cum există „cuplurile” la Breban (observația aparține lui Eugen Simion), există amorul vocalelor, al consoanelor, al silabelor la Nichita Stănescu, din care rezultă ceva de tot pur și diafan. Văd poezia lui ca un imens câmp de zăpadă imaculată, peste care un vultur „zboară pe spate”; iar umbra lui vânează iepuri înzăpeziți, cărora, după ce le scoate ochii cu câte un vers bun, le dă drumul.

(„Ramuri”, anul VI, nr. 3, martie 1979, p. 3 și 15)

Cred că nimeni n-a scris ceva mai viu și mai colorat despre Nichita decât contemporanul și „adversarul” său genial, care i-a supraviețuit peste 22 de ani.

În iarna lui 1983, la îngroparea lui Nichita, printre multele voci care l-au deplâns un ton special avea, ca întotdeauna, Fănuș Neagu:

Labiș și Nichita. Decembrie, atât de greu de patimi, se încarcă acum și cu povara suferinței din poezie. Jertfa literelor române de după război — Labiș și Nichita — se îngemănează astăzi în timpul unui singur simbol, al ninsorilor arzând, al fulgerului despicându-se pe trei brațe ale Dunării ca să lumineze drumul păsărilor care vin și vor veni mereu întru slăvirea eternității pământului românesc.

Dar neuitat rămâne acest text al regretatului Gheorghe Tomozei (1936-1997), pe care, reproducându-l, îmi închei și eu, cu o dublă pioșenie, evocarea aceasta târzie, dar, sper, plină de tâlcuri actuale:

La înmormântarea lui Balzac, povestea André Maurois, un vorbitor a exclamat:

— „A fost un mare om!”

Înaintând cu un pas, Victor Hugo a amendat coșitor replica abia auzită, rostind cu voce de stentor:

— „A fost un geniu!”

Nu știu, azi, miercuri, 14 decembrie, ce vorbitori vor încerca să-l definească pe Nichita

Stănescu având încă privilegiul de a-i mai vedea tiparul omenesc, înainte de a fi înhumat la picioarele concetățeanului său I.L. Caragiale, într-un dreptunghi asupra căruia se întinde un ram din teiul crescut din trupul Eminescului. Eu unul nu voi mai scoate un cuvânt. Cândva (sunt de atunci 20 de ani) Nichita m-a surprins într-un aprins miez de noapte cu ideea unui legământ straniu: „Să ne promitem că nu vom vorbi, unul, la moartea celuilalt!” și nu va fi altfel.

Știu, însă, că toți vorbitorii îl vor evoca pe marele poet care a fost, a rămas și mai ales va fi Nichita Stănescu.

Dar se va mai auzi vocea unui nevăzut „Hugo”:

A fost un geniu!

Așa putem vorbi despre Nichita cel-fără-de-pereche. Și mi se pare că putem așeza în calendarul catastrofelor poeziei românești data stingerii lui Nichita (decembrie, marți 13) alături de 15 iunie 1889, când pe strada Plantelor cineva a închis pleoapele lui Eminescu.

Nichita lasă în urmă o operă, o operă monumentală, cu masivă alcătuire de cuirasat, o operă profundă, originală și misterioasă, capabilă să stea în vecinătatea și nu în urma — noianului de pagini scrise de Macedonski, Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu.

Și totuși, în ciuda faptului că opera sa e integral constituită în linii intangibile de forță, suntem consternați de brutala trecere în moarte a poetului ce nu a umblat decât cinci lustre de viață. Vă amintiți? „Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va vesteji în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale...”

Da, George Călinescu, ape au secat în albi, constelații s-au vestejit asupra mormântului cu tei și un crin valah s-a alcătuit din lutul amar, umplând spațiile cu mireasma unei poezii de inconfundabil sunet.

Își „căftănea” cu generozitate prietenii. Unuia, binecunoscut de mine, i-a zis prinț, rezervându-și sieși titlul de „rege al căpșunilor și al coarnelor de melc”. Alteori își zicea cu îndreptățire „activist al suferinței”, care și era, care

eram. A compus ca nimeni în lume portretul „robot” al poetului și a produs o poezie a poeziei. Un june îl numea într-un jurnal „prinț al poeziei europene”; mândria lui supremă a fost să se creadă poet (și era, de fapt Poetul) și prințul-activist ce-a nutrit sentimentul că poartă pe lume o sacră investitură. Ajuns în ultimii ani să-și tempereze „pohta” pohtită, pentru metaforă (își mai zicea codificat U.M.N.S. adică Uzinele de metafore Nichita Stănescu) preferând să se exprime net, tranșant, abrupt.

Citite prin lentila de lacrimi a orelor acestea, ele par testamentare și dureros premonitorii. N-a contat pe longevitate și când a înțeles (și a înțeles cel dintâi) că mai are puțin de trăit a făcut din zilele sale sardanapalice ospețe de poezie, de frumusețe. Și-a interzis tonul elegiac, arborând totdeauna un mare pavoaz de entuziasm și de humor insolit pe nava sa. Scria în felul lui, adică dictând. Scria cu gură rănită. Scria edictual, fierbinte, frenetic. A strâns toate mâinile ce s-au întins spre el. Avea timp, el, condamnatul, să asculte păsul tinerilor ce-i solicitau ajutorul. Ajutoare diverse, nu doar referate la edituri, notițe elogioase de prezentare (le zicea „pupi dulci”), ci și parale. L-am găsit odată „împroprietărindu-l” pe un tânăr cam dezbrăcățel cu o pereche de nădragi. Vroia să se lege de viață și altcum decât scriind. De pildă, propunându-se naș. A botezat zeci de prunci, a pus pirostriei nunțiale pe zeci de frunți.

A fost norocul biografiei mele. Un sfert de veac de frățietate ne-a făcut prieteni și (nu lipsită de furtuni, „certuri” provocate adesea pentru a gusta și sărbători reîmpăcarea) prietenia noastră a căpătat și ea dimensiuni de operă — Eu, „gură de Târgoviște”, eram metodic jaluz pe fluturării ce-i forțau intimitatea împuținând timpul ce „trebuia” cheltuit cu mine, el, băiat de Ploiești (așa pronunța) avea la rându-i credința că uneori îl „uit”. N-am scris nimic fără a-l consulta. Îmi făcea cinstea de a-mi cere să-l consiliesc. Putea fi o clipă nedrept, dar nu știa să fie cu adevărat rău, nu știa să jignească și nu era ranchiunos.

Om mândru. Om spectacol. Oriunde s-ar fi aflat devenea brusc creierul ordonator, domina conversațiile cu intervenții spumoase, își colora mucalit frazele, acaparând atenția celor din jur. Compunea cu inimaginabilă lesniciune versuri

la care, cu infinită voluptate, renunța, făcând fărâmițe manuscriptul. Există însă oameni care au avut inspirarea de a salva multe asemenea compuneri ocazionale și în arhive (cândva dezvelite, sper) există circa o mie de poezii inedite!

Și-a regizat cu simplitate aniversarea celor 50 de ani împliniți la 31 martie din acest an și casa lui (practic o singură odaie banală, de bloc) a fost „bântuită”, după cum singur spunea, de câteva sute de prieteni! Mulțimea florilor primite i-a sugerat vecinului său Nalbanțu ideea cumva bizară, cumva (vai!) funebră de a tapeta cu lujere gracile ușa apartamentului poetului, lipind floare lângă floare până n-a mai rămas loc liber nici pentru o petală în plus. Apoi și-a decorat propria-i ușa, repede umplută și ea. Apoi balustrada scării (4 etaje), intrarea în bloc. Dacă ar fi vrut, ar fi putut podi cu flori toată bătrâna piață a Amzei unde mai locuise, cândva, un poet. Unul, Eminescu Unicul.

În vreme ce Nichita cobora aceste scări pe propriile-i picioare în noaptea de 12 spre 13 decembrie spre a urca în mașina Salvării, eu îmi petreceam timpul colecționând texte pentru o proiectată ediție Labiș (născut și pierdut în decembrie) cu ochii pe dactilograme și cu urechea lipită de aparatul de radio ce transmitea, de departe, o ceremonie Nobel. M-am gândit în clipa când voi asculta Credo-ul decernării premiului Nobel rostit în limba română. Rostit de Nichita Stănescu.

Dar pentru noi, Premiul Nobel a murit din nou.

Ne despărțim.

Azi, mâine, îl vom putea încă privi. Ieri i-am mângâiat părul blond-însipicat cu argint și i-am strâns între palme calde mâna („ce la scris mereu ședea” — Anton Pann) iar mâine... Mâine, Nichita al nostru se va duce să doarmă lângă vecinul lui din piața Amzei, vecin și pe dealul Șerban Vodă, lângă Mihai Eminescu.

Și-abia îndepărtându-ne de amintirea lui îi vom prețui cu dreaptă cinstire opera, vom trece (doar unii dintre noi, din păcate) vama dintre două milenii, plătindu-ne semeția cu poezia lui Nichita Stănescu.

A fost un geniu!

13 decembrie 1983